

IL-ĠINGHA TAL-ĠINGHA L-KBIRA KIF NIFTAKARHA FI TFULITI

Ġużè Chetcuti

Habib tiegħi, Frank Żammit, bagħatli mill-Awstralja ktejjeb "It-Triq Imqaddsa" bi preżentazzjoni ta' habib iehor Valentin J. Barbara minn Bormla li l-lum joqgħod f'Sydney. Jien u naqra dan il-ktieb taħt forma ta' poezija dwar l-erbatax-l istazzjon tal-passjoni ta' Kristu, ħsiebi mar lura fiż-żmien meta tfajjel ċkejken liebes iż-żimarra u b'simbolu tal-passjoni fidejja kont nimxi mal-purċissjoni tal-Ġingha l-Kbira go Bormla, il-belt fejn twelidt, u wkoll, f'sena minnhom, daqs 70 sena ilu niftakar imxejt b'wegħda wiċċi mghotti b'barnuż wara l-vara tad-Duluri.

Iż-żmien itir imma t-tifkira tibqa'.

Fil-knisja, sa minn ġingħa jew tnejn qabel, kien jinhass li kienet qed toqrob il-Ġingħa l-Kbira. Kienu jibdew ihejju biex jarmaw is-sepulkrū. Mill-Erbgħa tat-Tniebri sa Sibt il-Ġhid kien jieqaf id-daqq tal-qniepen u minnflokhom tibda tisma' t-tfaqqigh taċ-ċuqlajta ta' l-injam. L-inkwatri, il-Kurċifiss, in-nieċ kollox jitgħatta b'velu iswed li jixħet fuq kulhadd dik il-ħemda u swied il-qalb għat-traġedja li għad trid isseħħ.

Nhar Ħamis ix-Xirka wara nofs in-nhar jibdew il-viżti tas-seba' knejjes. Niftakar dawn iż-żjajjar konna nibdewhom mill-parroċċa u nimxu f'ġemgħat żgħar, nisa, rġiel u tfal, b'devozzjoni kbira tul it-toroq inżuru knisja knisja sa naslu l-knisja ta' San Pawl u minn hemm mill-ġdid għall-parroċċa. Thoss xi haġa tqanqallek qalbek tara dawk il-qtajjiet ta' nies jimxu wara s-Salib jitolbu u jgħidu r-rużarju. F'dak il-jum tara kemm ir-religjon nisranija għandha qawwa biex torbot fl-imħabba familji shaħ. Għal dak il-jum jintesa l-inkwiet u l-ġlied, u Kristu jxerred fil-qalb tal-bniedem barka, paċi u mħabba.

Fit-tmiem ta' kull posta tar-rużarju ma konniex intennu l-kelma "glorja" imma l-ġakulatorja "Nadurawk, o Ġesù, u nberkuk, għax b'Salibek u l-mewt Tiegħek inti fdejtna."

Il-Ġingħa wara li ssir il-priedka tat-tliet sigħat dwar is-seba' kelmiet li Ġesù qal minn fuq is-salib, issir il-purċissjoni bit-tmien vari li jirrapprezentaw mumentu mill-passjoni ta' Kristu. Jekk niftakar sewwa l-purċissjoni tiftaħ b'żewġt irġiel lebsin ilbies bibliku, wieħrd idoqq il-flawt u l-iehor tanbur miksi bi drapp iswed.

Kienet lili timpressjonani ħafna l-ewwel vara, sabiħa, imponenti, Kristu fl-ort, mixħut minn tulu fuq il-blat jitlob b'ħarstu, ħarsa ta' ħniena, mitfugħa 'l fuq. Warajha l-Kolonna (il-bieċċa l-kbira tan-nies jippronunzjawha *l-Kanolla*), imbagħad l-Aċċjomu (*Ecce Homo*), wara, ir-Redentur jew, kif ħafna jsejhulu, l-Imgħobbi. Timxi wrajh (dejjem jekk niftakar sewwa) il-Banda San Ġorġ bil-marċi sbieħ funebri ta' Melilli u ta' Meruzzi.

Wara r-Redentur il-Veronika bil-velu tax-xbieha ta' wiċċ Kristu, imbagħad il-Monument, maestus fis-sodda tiegħu tal-mewt, il-Vara l-Kbira, u tagħlaq il-purċissjoni l-vara tad-Duluri b'kotra nies warajha, uħud wiċċhom mghotti bil-barnuż ikaxkru bi tbatija l-ktajjen, ħafna wkoll kienu jimxu ħafjin.

Wara l-Vara l-Kbira jimxu l-Kapitlu.

Ta' tfajjel li kont kienet timpresjonani l-bandalora bl-ittri SPQR li snin wara sirt naf is-sinifikat tagħhom *Senatus Populus Que Romanus*.

SIBT u HADD IL-GHID L-ghada, is-Sibt, idoqq il-Glorja. Dak iż-żmien, kontra dak li jsir il-lum, il-Glorja kienet itnġhata s-Sibt filghodu għall- habta tad-disgħa, u arana mmorru l-Birgu naraw il-ġirja ta' l-Irxox t'fidu l-bandiera tar-rebħa. Mal-Glorja jinkixfu l-istatwi, il-Kurċifiss, il-kwadri u niċeċ fil-knejjes u minflok iċ-ċuqlajta jergħu jibdew jindaqqu l-qniepen. Għalina, ta' Bormla, l-iktar li kien jinteressana l-Irxox il-Hadd fil-ghodu kmieni. Niftakarni nbakkar u mmur għall-quddiesa ta' l-ewwel. Wara l-quddiesa toħroġ il-vara ta' l-Irxox, ikun għadu kmieni ħafna, iddur it-toroq. L-ewwel ġirja tibda minn Triq l-Oratorju wara li l-Irxox ikun tala' l-medda twila u għolja tat-rurġien. Minn hemm għal Triq Santa Margerita, għax- Xgħajra, Triq Santa Tereza, Pjazza Gavino Gulia li ma kinitx bħalma hi l-lum, kienet wisq iċken, imbagħad għal hdejn is-Suq, għal Triq San Pawl. Wara l-ġirja fi Triq San Pawl, jaqbad triqtu 'lifel u jgħbed għal Santa Liena, u mill-ġdid għall-knisja. F'kull triq jieħu l-ġirja, u rġiel, żgħażaġh u tfal ilebbtu quddiem, bil-Kapitlu wara. Dak kien ikun jum ta' ferħ bil-banda San Gorg iddoqq marċi brijuzi.

Il-figolla tradizzjonali miksija bil-ġelu u bajda mgħollija iebsa fin-nofs kont taraha fidejn t-tfal, u waqt li l-Irxox ikun għaddej bil-ġirja minn quddiemna bil-palma tal-fidda fidu konna ngħolluha jiġen u huti mill-gallarija u ngħajtu: *Kristu rxoxta birikhieli, bierek 'l ommi u 'l missieri!*

Dak kien żmien ta' l-innoċenza. Qatt, qatt ma jergħa' lura!

Fi żmieni, f'Bormla magħrufin għall-bejgħ tal-figolli, kien hemm tar-Rina b'hanut tal-helu quddiem il-knisja, u s-Sluta, mingħalija dak iż-żmien kellu hanut fi Triq San Pawl.

Dik kienet tkun ġimgha shiha ta' attivita' mħallta bin-niket u bil-vistu u, warajhom, il-qawmien ta' Kristu bil-paċi tal-Fidwa u ta' l-imħabba. Din il-festa tal-Ġimgha l-Kbira baqgħet dejjem timpresjonani u halliet fija impronta hekk qawwija li meta kbirt u bdejt nikteb il-poezija, ktibt din il-poezija saffika, mas-sittin sena ilu, dwar Hamis ix-Xirka.

NHAR HAMIS IX-XIRKA

Fid-dlam, fiċ-ċirċ, u frezħa xxoqq il-ghadam
għaddejja l-ġilwa: kotra nies tittallab
bil-herqa 'l Wiehed li, biex jifdi dnubna,
għalina ssallab.

Miexja: qalb waħda, ruh waħda. Qatt f'ħajti
ma naf li saltnet fuq l-uċuh is-sliema
daqs dan il-jum. Mill-hars miksuri u gwejjed
tixref l-indiema,

l-indiema kbira, taħraq daqs il-ġamar,
ta' min, bla rġhaj, tilef it-triq tas-sewwa,
u sogħbien xorob l-hemm ta' ħajja mqita
mill-ghajn tad-dnewwa.

Fejn tixref ħarstek baħar nies jitolbu:
min b'lehen ghali, min kemm kemm jinstama',
'mma fruh kulhadd tas-swied il-qalb u n-niket
bħal dell jingama'.

Matul it-triq dwal kiebja jaqtghu d-dalma,
dawl ċkejtna jpettu w jigrū għalenija
qishom il-kwiekeb żgħar fis-sema mdendla
jiddu fl-għaxija.

Hemda ma' kullimkien: it-talb tal-mahfra
donnu jrabbi l-gwinhajn u lejn is-sema
jitla' qatigh, safi bħan-nida, safi
bħal qatra demgħa.

Tidhol il-gilwa ġol-maqdes imdawwal,
quddiem Ġesù tinxtehet għarkubbejha
u trodd l-imħabba 'Dak li miet għalina,
bid-dmugh f'għajnejha.

Fil-knisja, Ġesù rieqed --- hemda helwa,
qaddisa, kbira. O demm li tajtna l-ġenna!
O qalb imqaddsa, bil-għamil ta' mħabbtek
ruhna tithenna!

Rieqed Ġesu', u fuq haddejh jinxtered
il-ferħ ta' hajja ġdida, kollha dija:
mimduda hdejh b'harsa ta' Omm għajjura,
Ommna Marija.

Hassejt ġo hsiebi l-benna ta' l-indiema,
fil-hsieb li, lejl u nhar, holom il-ġrajja
ta'mħabbiet fiergħa f'genn il-ġmiel li dahak
bija u bil-hajja.

U jiena bkejt kif jibki tfajjel niedem
wara l-htija li jagħmel. Għab minn ruħi
l-imrar tas-saħta u l-għajb li jtabba' l-hena.
Hemm xerridt dmugħi

friglejn Ġesù. Bħal shab hafif li jghaddi
fuq wiċċ l-ilmiet, hekk għadda minn fuq qalbi
id-dell iswed tad-dnub. Int, Ġesù, 'tini
is-sabar f'talbi,

u fuq did-dinja d-dija ta' salibek
xerred, Mulej, qabel ma fl-għajb tinfena.
Ehlisha minn dad-demmm, u t-triq uriha
tal-paċi w l-hena.